

кенгайтиришлари ва Ўзбекистон ташқи савдо айланмасинидаги улушини ортишига сабаб бўлишлари керкак. Бу имкониятлар кундан-кунга ўз самарасини бермоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. У.Дадабаев, Файзуллаев Х., "Ўзбекистоннинг пандемия шароитида кишлок хўжалик маҳсулотлари экспортини ошириш" In science журнали, Жамият ва инновациялар, Special Issue – 2 (2021) / ISSN 2181-1415, <https://inscience.uz/index.php/socinov/index>
2. Umidjon Abdusamat Ugli Dadabaev, Abduvali Abdurakhimovich Isadjanov, Zokir Rustamovich Sodikov, Shuhrat Ziyavitdinovich Mukhitdinov, Nilufar Sherkulovna Batirova. "Ways to increase the export potential of agricultural products of Uzbekistan in a pandemic". International Journal of Modern Agriculture ISSN: 2305-7246, <http://www.modern-journals.com/index.php/ijma/article/view/1048/888>
3. Dilmurod Yusupaliyevich Khujamkulov, Ruhiddin Khusniddin Ogli Zayniddinov, Dilmurod Rakhmatullayevich Ergashev, Mamajon Akhmatjonovich Mamatov, Khusniddin Fakhriddinovich Uktamov. Improving the Use of Islamic Banking Services in Financing Investment Projects in Uzbekistan. REVISTA GEINTEC-GESTAO INOVACAO E TECNOLOGIAS. 2021. <http://www.revistageintec.net/>

IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHDA NOTARIF USULLARINING O`RNI VA AHAMIYATI

*Rashidov Uchqun Ro'zimurod o'g'li - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Magistratura bosqichi talabasi.
Rashidov Abror Ro'zimurod o'g'li – Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali o'qituvchisi*

Kalit so'zlar: notarif usullar, litsenziyalash, tashqi savdo, eksport cheklovlari.

Annotatsiya: Ushbu maqolada notarif usullarning ahamiyati ularning turlari va jahon savdosida tutgan o`rni qay darajada ekanligi

ko'rsatib berilgan. Shuningdek, O'zbekiston iqtisodiyotida notarif usullardan foydalanish hamda proteksionizm siyosati qay darajada tashqi savdoga ta'sir ko'rsatayotganligi hamda uni yumshatish chora-tadbirlari sanab o'tilgan.

"Tarifsiz choralar" (NTM) atamasi maqsadi, huquqiy shakli va iqtisodiy samarasi bo'yicha turli xil chora-tadbirlar majmuini o'z ichiga oladi. NTMlar xalqaro savdoda ozmi-ko'pmi to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadigan tariflar va tarif stavkalari kvotalaridan boshqa barcha siyosat choralarini o'z ichiga oladi. Ular sotiladigan mahsulotlarning narxiga, sotiladigan miqdoriga yoki ikkalasiga ham ta'sir qilishi mumkin.

Bu choralarni umuman olganda ikki guruhga bo'lish mumkin. "Texnik" choralar deb nomlangan birinchi turga qoidalar, standartlar, sinovlar va sertifikatlar, birinchi navbatda sanitariya va fitosanitariya (SPS) va savdo uchun texnik to'siqlar (TBT) tadbirlari kiradi. "Texnik bo'lmagan" choralar deb nomlangan ikkinchi turga miqdoriy cheklovlar (kvotalar, importni avtomatik bo'lmagan litsenziyalash), narx o'lchovlari, majburiy logistika yoki tarqatish kanallari va boshqalar kiradi.

Tovarlar va xizmatlarning xalqaro savdosiga ichki qoidalardan kelib chiqadigan tarifsiz choralar kuchli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu chora-tadbirlar, odatda, axborot nosimmetrikligi yoki salbiy tashqi ta'sirlar kabi bozor muvaffaqiyatsizligini bartaraf etish uchun qo'llaniladi. Ular iste'molchilarning xorijiy mahsulotlar ichki qonun-qoidalarga bo'ysunishiga ishonchini mustahkamlab, sifat signalini berishi mumkin. Mamlakatlar bir xil maqsadlarga ega bo'lishlari mumkin bo'lsa-da, ular tartibga solish choralariga rioya qilishni ta'minlash uchun ko'pincha turli standartlar yoki usullarni qo'llaydilar. Bu farqlar bir nechta bozorga chiqmoqchi bo'lgan korxonalar uchun xarajatlarni oshirishi mumkin.

Natijada, agar savdogarlar bozorning qo'shimcha talablariga javob beradigan xarajatlar juda yuqori deb qaror qilsalar, iqtisodiyot global savdoda ishtirok etish imkoniyatidan voz kechishi mumkin. Bunday xarajatlar mahsulot va ishlab chiqarish talablari, muvofiqlikni baholash va sertifikatlashtirish talablari yoki yangi bozorga chiqish uchun axborot talablari bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bu, ayniqsa, kerakli

ma'lumotlarni yig'ish xarajatlari nomutanosib ravishda yuqori bo'lishi mumkin bo'lgan kichik firmalar uchun taqiq bo'lishi mumkin. Yaxshi ishlab chiqilgan va samarali jarayonlar, shu jumladan tegishli xalqaro standartlardan foydalanish, ko'proq va kichik firmalarning savdo-sotiqda ishtirok etishiga, iste'molchilar ishonchini ta'minlashga va yaxshi tartibga solish amaliyotini qo'llab-quvvatlashga yordam beradi.

Hukumatlar oldida turgan vazifa - bu tartibga solish va davlat siyosatining maqsadlariga erishish, bu ularga hamma uchun savdodan tushadigan daromadni maksimal darajada oshirish imkonini beradi. Hukumatlarga bu muammoni hal qilishda yordam berish uchun, OECD turli NTMlarning savdo hajmi va narxiga aniq ta'sirini baholaydi. Bu tarifsiz choralar bilan bog'liq xarajatlarni ko'paytiruvchi ta'sirni oshkoralikni yaxshilash va iste'molchilarni import qilinadigan mahsulotlar muhim ichki standartlarga javob berishiga ishonitirishdan kelib chiqadigan talabni oshiruvchi ta'sirlardan ajratish imkonini beradi. Bu ikkita aniq effektini aniqlash hukumatlarga o'z siyosiy maqsadlariga erishishning kam xarajatli yoki og'ir usullari borligini o'ylashga yordam beradi.

Xalqaro tartibga soluvchi hamkorlik keraksiz savdo xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi

Hukumatlar o'rtasida NTMlarni ishlab chiqishda maqsadli hamkorlik tartibga soluvchi maqsadlarga erishish uchun, shuningdek, kerak bo'lmagan savdo xarajatlarini kamaytirishning samarali variantini taklif etadi. Bu yondashuv milliy tartibga soluvchi rejimlar o'rtasida yanada uyg'unlik va o'zaro muvofiqlikni keltirib chiqarishi mumkin, shu bilan iqtisodiyot farovonlikni oshiruvchi savdodan foyda olish imkoniyatini beradi⁴.

Shu maqsadda xalqaro tartibga soluvchi hamkorlik (IRC) milliy siyosat maqsadlarini saqlab, savdo sheriklari o'rtasida ichki tartibga solishning keraksiz xilma-xilligini kamaytiradigan variantlarni yaratishga yordam beradi. Rivojlanayotgan ARM siyosat maqsadlarini va bu siyosatdan talabni oshiruvchi imtiyozlarni saqlab qolish imkoniyatiga ega, shu bilan birga eksportchilar va ishlab chiqaruvchilar uchun tartibga solish bilan bog'liq yuklarni (ko'pincha xarajatlarni)

⁴ https://read.oecd-ilibrary.org/economics/non-tariff-measures-affecting-eu-exports_545677411266#page1

kamaytiradi. ARM soyaboni ostida guruhlash mumkin bo'lgan variantlar, ba'zi farqlarga qaramay, uyg'unlashtirish, xalqaro standartlarga moslashtirish va ikki mamlakat standartlarini ekvivalent deb tan oladigan tartiblarni o'z ichiga oladi. Hukumat va nazorat organlari o'rtasida ishonchni mustahkamlaydigan, tartibga solish amaliyotini tushunishni yaxshilaydigan muloqot va ma'lumot almashish-bu tartibga soluvchi hamkorlikning yana bir muhim vositasi.

Jahon Savdo Tashkiloti (JST) doirasidagi ko'plab kelishuvlar tartibga soluvchi hamkorlikni aniq nazarda tutmagan bo'lsa-da, ba'zi kelishuvlar uyg'unlashtirish va o'zaro e'tirofga havolalarni o'z ichiga oladi. Bu ma'lumotnomalar, masalan, savdo uchun texnik to'siqlar (TBT) va sanitariya va fitosanitariya (SPS) kelishuvlariga kiritilgan.

Yaqinda o'tkazilgan bir qator ikki tomonlama va mintaqaviy savdo bitimlari a'zolari tartibga soluvchi hamkorlikni boshlashini talab qiladi yoki rag'batlantiradi. Ushbu kelishuvlarning gorizontol boblari qonuniy matnda tartibga soluvchi hamkorlik yoki me'yoriy muvofiqlikni ta'minlash tamoyillari va majburiyatlariga asoslanadi. Boshqa tashabbuslar milliy darajada standartlarga rioya qilishni rag'batlantirish va samaradorlikni oshirishga qiziqqan hukumatlar tomonidan, masalan, savdoni soddalashtirishda, amalga oshirilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bu turdagi tashabbuslar import va eksportga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, kamayadi.⁵

Notarif usullar tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga solishning ma'muriy vositasi hisoblanib, eksport yoki importni cheklash, ta'qiqlash, olib kirish va olib chiqishni litsenziyalash va kvotalash, eksportni ixtiyoriy cheklash, texnik to'siqlar, importga turli soliqlar va yig'imlarni joriy qilish, eksportni subsidiyalash, kreditlash, demping kabilarni o'z ichiga oladi. Bu o'rinda notarif to'siqlar raqobat muhitini yomonlashuviga, tashqi savdoni amalga oshirishda ko'p vaqt sarfiga, shuningdek, tovar va hizmatlar narxining oshishiga olib kelishi mumkin.

Mutaxassislarning fikriga ko'ra, YeOIga a'zo mamlakatlar bilan tashqi savdoni tartibga solishning notarif usullarini yaqinlashtirish hamda turli savdo to'siqlarini bartaraf etish qator ijobiy jihatlarga ega.

⁵ https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-volume-2018-issue-2_eco_outlook-v2018-2-en#page26

Birinchidan, eksport va import jarayonlarida tovarlarni bojxona tekshiruvidan o'tkazish uchun sarflanadigan vaqt va talab qilinadigan hujjatlar soni kamayadi. Natijada mahalliy tadbirkorlarning ittifoqqa a'zo mamlakatlar hududiga o'z maxsulotlarini eksport qilish imkoniyati kengayadi.

Shu o'rinda qayd etish lozimki, so'nggi yillarda O'zbekistonning YeOIIga a'zo mamlakatlar bilan savdo-iqtisodiy sohadagi hamkorlik aloqalari rivojlanib bormoqda. Xususan, 2016-2019 yillarda mamlakatimizning ittifoqqa a'zo davlatlar bilan savdo aylanmasi hajmi 60%ga ortib, 8,4 milliard AQSH \$ yetgan bo'lsa, 2020 yilda mazkur ko'rsatkich 8,8 milliard AQSH \$ tashkil etdi.

Ikkinchidan, O'zbekiston iqtisodiyotining investitsion jozibadorligi ortadi. YeOII aholisi mlndan ortiqni, nominal yalpi ichki mahsuloti esa, Jahon bankining 2020 yilgi ma'lumotlariga ko'ra, 2,15 trillion AQSH dollarini tashkil etuvchi yirik bozor hisoblanib, mamlakatimizning mazkur iqtisodiy makonda erkin savdo qilishi uchun shart-sharoitlarni yanada yaxshilanishi xorijiy investorlarda O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga investitsiya kiritish uchun rag'batni oshiradi.

Uchinchidan, milliy iqtisodiyotimizning raqobatbardoshlik darajasi ortishiga xizmat qiladi. Jumladan, turli savdo to'siqlarini bartaraf etilishi ichki bozorda raqobatning kuchayishiga olib keladi. Bu esa milliy ishlab chiqaruvchilarimizni zamonaviy texnologiyalarni jalb etish orqali ishlab chiqarish jarayonini modernizatsiya qilish, mahsulot sifatini oshirish va tannarxini kamaytirishga yanada rag'batlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasining Yevroosiyo iqtisodiy komissiyasi hamda YeOIIga a'zo davlatlar bilan savdo to'siqlarini bartaraf etish va tashqi savdoni tartibga solishning notarif usullarni yaqinlashtirish borasidagi hamkorlik aloqalarining kuchayishi mamlakatimiz eksporti hajmining ko'payishiga, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda qo'shimcha imkoniyatlar yaratilishiga, shuningdek, ishlab chiqarilgan mahsulotlarning raqobatbardoshlik darajasini ortishiga xizmat qiladi⁶.

⁶ https://uza.uz/oz/posts/ozbekiston-respublikasi-savdo-tosiqlarini-bartaraf-etish-borasida-hamkorlikka-tayyor_269330?q=%2Fposts%2Fozbekiston-respublikasi-savdo-tosiqlarini-bartaraf-etish-borasida-hamkorlikka-tayyor_269330

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. N. Sirajiddinov. Globalization: global opportunities and challenges//Book Capacity building in the countries – ESCATO members for regulating the process of globalization: case study in Uzbekistan.
2. Nazarova G.G., Xaydarov N.X., Akbarov M.T. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar. T.: MChJ “RAM-S”, 2007 y.
3. Z.Xurramova, S.Toshaliyeva, J.Turopov «Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar». Qarshi.: «Nasaf» nashriyoti - T.:, 2007.

Internet manbalari .

1. https://uza.uz/oz/posts/ozbekiston-respublikasi-savdo-tosiqlarini-bartaraf-etish-borasida-hamkorlikka-tayyor_269330?q=%2Fposts%2Fozbekiston-respublikasi-savdo-tosiqlarini-bartaraf-etish-borasida-hamkorlikka-tayyor_269330.
2. <https://isrs.uz/oz/smti-ekspertlari-sharhlari/yeoii-doirasidagi-savdoda-notarif-usullarini-yaqinlashtirishning-ijobiy-jihatlarisanabotildi>.

EXPANDING THE USE OF ISLAMIC BANKING SERVICES IN FINANCING INVESTMENT PROJECTS IN UZBEKISTAN

*Zayniddinov Ruhiddin Khusniddin ogli
Senior Teacher, Department of World Economy
Tashkent State University of Economics
zayniddinovrukhiddin@gmail.com*

Using effective methods in financing investment projects are vital for minimization of project risks of investment activities in Uzbekistan.

In this case, improving the use of the financial services of rapidly growing Islamic financial institution in the terms of improving the quality of financial services, increasing the capacity of the private sector, improving the living standards of the population, and contributing to the development of the country's economy has been gaining importance in recent years.

At the opening ceremony of the 46th Annual Meeting of the Board of Governors of the Islamic Development Bank (IsDB) took place on